

Centrum vedecko-technických informácií SR

Odbor metodiky a tvorby informácií

Staré grunty 42, 842 44 Bratislava

**Správa o plnení úloh vyplývajúcich z Národného plánu výchovy k ľudským právam
v rezorte školstva na roky 2005-2014**

Ústav informácií a prognóz školstva (od roku 2014 následnícka organizácia Centrum vedecko-technických informácií SR, ďalej CVTI SR) si plnil jednotlivé úlohy vyplývajúce z Národného plánu výchovy k ľudským právam v rezorte školstva na roky 2005-2014 v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom a Štátnou školskou inšpekciou (ďalej ŠŠI) podľa **Projektu monitorovacieho a hodnotiaceho systému rozsahu a kvality výučby k ľudským právam**. Úlohou projektu bolo určiť meracie nástroje (indikátory) pre zistenie úrovne dosiahnutých výsledkov výchovy a vzdelávania k ľudským právam, monitorovať a hodnotiť daný stav a na základe získaných výsledkov navrhnúť opatrenia pre ich ďalšie skvalitnenie.

V rámci monitorovacieho projektu bol reprezentatívny **sociologický výskum zameraný na vzdelávanie a uplatňovanie ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí**. Objektom výskumu boli žiaci a učitelia základných a stredných škôl a rodičia. Úlohou výskumu v rámci jednotlivých cieľových skupín bolo:

U žiakov:

- zmapovať právne vedomie žiakov základných a stredných škôl (znalosť práv dieťaťa, ľudsko-právnych dokumentov a organizácií a využitie získaných poznatkov v praxi),
- zistiť zdroje informácií o ľudských právach,
- analyzovať porušovanie ľudských práv v prostredí školy (typy porušení a ich riešenie),
- analyzovať porušovanie ľudských práv v rodinnom prostredí (typy porušení a spôsoby trestania)
- porovnať údaje za sledované roky.

U učiteľov:

- zmapovať spôsob výučby ľudských práv v školách, mieru spokojnosti učiteľov a návrhy na zlepšenie súčasného spôsobu výučby ľudských práv v školách,
- zhodnotiť aktivitu učiteľov a škôl v oblasti ľudských práv,
- zmapovať oblasť záujmu žiakov v oblasti ľudských práv a zhodnotiť zmenu postojov žiakov v oblasti ľudských práv z pohľadu učiteľov,
- zmapovať účasť učiteľov na sebazvdelávaní v oblasti ľudských práv, mieru využitia získaných poznatkov a mieru spokojnosti so vzdelávacími aktivitami,
- zistiť a analyzovať nedostatky v uplatňovaní ľudských práv a zmapovať spôsoby riešenia porušovania ľudských práv v školskom prostredí,
- analyzovať návrhy učiteľov na zlepšenie uplatňovania ľudských práv v škole a na zmenu súčasného školského systému,
- komparácia získaných údajov.

U rodičov:

- analýza zdrojov informácií o ľudských právach (miera školy a rodiny),
- zmapovanie existencie spolupráce školy a rodiny žiaka na výchove k ľudským právam a na uplatňovaní ľudských práv,
- zistenie možných nedostatkov v dodržiavaní práv v rodinnom a školskom prostredí,
- zistenie spôsobov riešenia porušenia práv žiakov rodičmi,
- zistenie miery participácie rodičov na výchove detí k ľudským právam (znalosť a odovzdávanie poznatkov),

- komparácia získaných údajov.

Ciele vychádzali z troch základných dimenzií problematiky:

- a) úroveň vzdelávania
- b) úroveň poznania
- c) úroveň uplatňovania.

Zber empirických dát bol uskutočňovaný metódou štandardizovaného rozhovoru (pomocou dotazníka) na vybraných stredných a základných školách na celom území SR prostredníctvom profesionálnej agentúry pre zber dát. Výberové súbory boli utvorené voľným kvótovým výberom so znáhodnením v poslednom kroku zo základného súboru mladých ľudí SR vo veku 15 až 19 rokov. Výberovými kritériami boli pohlavie, vek, typ navštevovanej školy, ročník, veľkosť sídelnej jednotky a kraj. Získané údaje boli spracované štatistickým programom SPSS for Windows.

ÚIPŠ v spolupráci so ŠŠI realizoval v rokoch 2007, 2008, 2010 a 2012 aj **prieskumy zamerané na výučbu a dodržiavanie ľudských práv** (ďalej len ĽP) **v rámci vyučovacieho procesu a na riadenie v oblasti ľudských práv**, kde objektom prieskumu boli žiaci, učitelia a riaditelia základných a stredných škôl. Cieľom prieskumov bolo zmapovanie názorov žiakov, učiteľov a riaditeľov základných a stredných škôl na vzdelávanie a riadenie v oblasti ĽP.

V prípade žiakov sa zisťovalo, či pociťujú potrebu vzdelávať sa v oblasti ĽP, akou formou sa výučba v ich škole uskutočňuje, akú odbornú literatúru používajú, či sú spokojní s jednotlivými zložkami vzdelávania v oblasti ĽP, aké aktivity v predmetnej problematike škola realizuje a do akých súťaží škola zapája svojich žiakov.

U učiteľov a riaditeľov sa zisťovanie zameralo na zakomponovania výchovy k ľudským právam do pedagogických a pracovných dokumentov školy, do učebných osnov, na dostupnosť a kvalitu odbornej literatúry a materiálov k výučbe, prípravu vlastných materiálov, návrhy pre zlepšenie situácie v oblasti učebníc, zdroje získavania publikácií a materiálov, zapájanie žiakov do aktivít a súťaží, existencia a fungovanie žiackej samosprávy, dodržiavanie ĽP, informovanosť a participácia rodičov a otázky ďalšieho vzdelávania učiteľov k téme ľudských práv.

Príprava a realizácia prieskumov prebiehala v spolupráci so ŠŠI, ktorá sa v rámci svojich metodických kontrol podieľala na terénnom zbere empirických dát. Prieskumné súbory boli rovnomerne rozložené vo všetkých krajoch SR. Získané údaje boli spracované štatistickým programom SPSS for Windows.

1. cyklus: roky 2005-2008

V rokoch 2005 až 2008 ÚIPŠ každoročne vypracoval vlastný projekt reprezentatívneho sociologického výskumu zameraného na vzdelávanie a uplatňovanie ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí, kde objektom výskumu boli žiaci, učitelia a rodičia. V roku 2007 a 2008 sa realizoval v spolupráci so ŠŠI prieskum u riaditeľov, učiteľov a žiakov zameraný na výučbu ĽP, uplatňovanie ĽP a riadenie. Výskumné zistenia za jednotlivé roky boli súčasťou záverečných správ z výskumov, odborných článkov, publikácií a odpočtov, ktoré boli predkladané MŠVVaŠ SR a gestorovi projektu ŠPÚ.

Plnenie úloh indikátora č. 1 – Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky ĽP do plánov práce inštitúcie a indikátora č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k ĽP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Z výskumných zistení vyplynulo, že výchove a vzdelávaniu k ľudským právam prikladá väčšina žiakov základných a stredných škôl veľký význam. Výučba ľudských práv sa realizuje prevažne na hodinách občianskej výchovy/náuky, v ostatných predmetoch sa vyučuje vo výrazne menšej miere. V rámci výučby ĽP učitelia základných škôl väčšinou používajú **učebnicu predmetu** a výučbu **dopĺňajú** metodickými **príručkami** alebo inými materiálmi, v stredných školách je vyššia variabilita používaných dokumentov.

Väčšina učiteľov získala prostredníctvom svojej školy okrem učebníc predmetov aj metodické príručky alebo iné materiály k výučbe ľudských práv.

Učitelia základných a stredných škôl v rámci výskumu uviedli, že **majú záujem aj o ďalšie publikácie, obrazové materiály, videokazety, príručky a metodické materiály k výučbe ľudských práv.**

Rovnako väčšina učiteľov pri výučbe ĽP používa všeobecné právne dokumenty, medzinárodné právne dokumenty a odbornú literatúru.

V základných školách si všetci učitelia pripravujú aj **vlastné materiály k výučbe ľudských práv** a v stredných školách prevažná väčšina pedagógov.

Materiály, ktoré využívajú školy pre zabezpečenie výučby v oblasti ľudských práv, tvoria a pripravujú rôzne štátne aj neštátne organizácie. Zároveň podklady získavajú školy a učitelia aj z internetu a prostredníctvom rôznych seminárov, konferencií a kurzov. **Najčastejšie školy získavali materiály potrebné k výučbe ĽP z internetu a štátnych školských inštitúcií.**

V školskom roku 2006/2007 väčšina učiteľov potvrdila, že na ich škole je dostatok kvalitnej odbornej literatúry, ale približne každý desiaty oslovený pedagóg konštatoval jej nedostatok. Zo zistení vyplýva, že **okolo 20 % učiteľov v základných a 30 % v stredných školách je konfrontovaných s nedostatkom alebo nedostatočnou kvalitou odbornej literatúry s tematikou ĽP.**

Väčšina učiteľov vyjadrila úplnú spokojnosť s rozpracovaním problematiky ĽP do učebných osnov predmetov, naopak nespokojných je v tomto smere v základných školách menej ako desatina a v stredných školách 1/5 učiteľov. Požiadavka na širšie rozpracovanie niektorých tém bola viac zastúpená v základných školách.

Podľa názoru väčšiny učiteľov problematika ľudských práv by sa mala vyučovať ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov. Učitelia základných škôl prejavili záujem o samostatný predmet v menšej miere ako učitelia stredných škôl.

Podľa väčšiny učiteľov v základných a viac ako polovice v stredných školách by sa **problematike ľudských práv mal v školách venovať väčší priestor ako v súčasnosti.**

V otvorenej otázke **žiaci v roku 2005 vyjadrili záujem dozvedieť sa okrem poznatkov získaných počas výučby k ĽP aj ďalšie informácie z oblasti ľudských práv.** Žiaci stredných škôl prejavili najväčší záujem o témy ako sú: rasová problematika, diskriminácia (zvýhodňovanie určitých skupín obyvateľstva), xenofóbia, fašizmus, šikanovanie, týranie žien a detí, drogy, zatknutie a pojednávanie, národnostné menšiny, korupcia, eutanázia, interupcie, sexuálna oblasť, európske občianstvo, hodnotenie v práci, veková diskriminácia, právo na informácie, právo na vyjadrenie názoru, práva učiteľov, práva politických väzňov, právo voliť, pracovné právo, trestné právo, rodinné právo a podobne. Žiakov základných škôl by najčastejšie zaujímali informácie o ľudských právach v zahraničí (rozdiele v porovnaní so Slovenskou republikou, presadzovanie ľudských práv v iných krajinách).

Plnenie úloh indikátora č. 3 – Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

V rámci uvedeného indikátora sa vo výskumoch realizovaných na ÚIPŠ zisťovala spokojnosť žiakov s materiálmi používanými k výučbe ĽP z hľadiska ich aktuálnosti a zaujatia pozornosti. Zo zistení vyplýva, že **žiaci základných a stredných škôl zaujali ambivalentný postoj – nie sú spokojní ani nespokojní s používanými materiálmi k výučbe ĽP.**

Plnenie úloh indikátora č. 5 – Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Z výskumných zistení vyplýva, že **významná časť pedagógov pripisuje ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov k ĽP veľký význam.** Väčšina ho považuje za veľmi dôležité a potrebné a približne tretina mu pripisuje určitý význam.

V oblasti ľudských práv existuje viacero vzdelávacích projektov určených pre učiteľov základných a stredných škôl. V roku 2005 **väčšina učiteľov stredných škôl a polovica učiteľov základných škôl uviedla, že sa počas svojej pedagogickej praxe zúčastnili nejakého kurzu/seminára zameraného na problematiku ľudských práv** a prevažná časť z nich **bola s ním spokojná**. Zároveň všetci učители, ktorí sa vzdelávajú k ĽP zúčastnili, uviedli že **získané poznatky zapracovali do svojej výučby**.

Z tých učiteľov, ktorí sa ešte nezúčastnili vzdelávania k ĽP, väčšina **ako dôvod svojej neúčasti uviedla neznalosť organizácie, ktorá takéto vzdelávanie realizuje** (päťina sa vzdelávajúca z rôznych dôvodov nemohla zúčastniť a iba malá časť učiteľov ZŠ neprejavila o takéto vzdelávanie záujem).

Realizátormi ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti ľudských práv sú prevažne štátne školské inštitúcie. Mimovládne organizácie a nadácie boli realizátormi vo výrazne väčšej miere v prípade učiteľov základných škôl.

Plnenie úloh indikátora č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimo vyučovacom čase.

V oblasti ľudských práv existuje viacero projektov, programov, či súťaží zameraných na problematiku uplatňovania ľudských práv. **Viac ako polovica učiteľov stredných škôl uviedla, že ich škola je do takýchto projektov zapojená, v prípade základných škôl to bola iba ¼.** Väčšina učiteľov v základných školách tvrdí, že ich škola do takýchto projektov zapojená nie je.

Školy najčastejšie zapájali svojich žiakov do prednášok, besied, krúžkov a exkurzií, koncertov, filmových predstavení a výstav. Žiaci stredných škôl sú zapájaní do širšieho spektra aktivít a podujatí venovaných problematike ľudských práv.

Školy zapájajú svojich žiakov aj do rôznych súťaží. **V základných školách najmä do výtvarných súťaží a v stredných do olympiád.** Podobne ako v prípade aktivít a podujatí aj v prípade súťaží sú vo väčšej miere zapájaní žiaci stredných škôl.

Prevažná časť učiteľov hodnotila pozitívne prínos aktivít, podujatí a súťaží v oblasti ĽP pre žiakov.

Projekt Olympiády ľudských práv pre žiakov stredných škôl sa realizuje od roku 1996. **Na príprave žiakov na olympiádu ľudských práv participuje menej ako polovica učiteľov stredných škôl.** Takmer každý desiaty učiteľ uviedol, že na príprave žiakov neparticipuje, hoci škola do danej súťaže zapojená je. Informáciu, že učiteľ a ani škola na príprave žiaka na olympiádu neparticipuje, potvrdila takmer polovica učiteľov. V roku 2005 potvrdilo účasť na Olympiáde ľudských práv iba 2,2 % žiakov stredných škôl

Hodnotenie 1. cyklu: roky 2005 -2008

Indikátor č. 1 - Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky ĽP do plánov práce inštitúcie.

Miera vybavenosti škôl všeobecnoprávnymi (národnými) a medzinárodnými dokumentmi bola optimálna.

Miera vybavenosti škôl metodickými príručkami bola skôr priemerná (nepriaznivejší stav v ZŠ).

V školách bola vysoká miera záujmu o dodanie ďalších materiálov k výučbe ľudských práv, najmä o rôzne publikácie, obrazový materiál, videokazety/CD/DVD nosiče, príručky a metodické materiály k výučbe ľudských práv.

Dokumenty školy získavajú prevažne zo štátnych školských inštitúcií a internetu.

Indikátor č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k ĽP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Problematika ľudských práv by sa mala vyučovať ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov.

Problematike ĽP by sa mal v školách venovať väčší priestor ako v súčasnosti (najmä v ZŠ).

Väčšina učiteľov bola spokojná s rozpracovaním problematiky ĽP do učebných osnov predmetov, Požiadavka na širšie rozpracovanie niektorých tém bola viac zastúpená v základných školách.

Žiaci vyjadrili záujem dozvedieť sa okrem poznatkov získaných počas výučby k ĽP aj ďalšie informácie z oblasti ľudských práv.

Indikátor č. 3 - Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

Žiaci základných a stredných škôl zaujali ambivalentný postoj k materiálom používaným k výučbe ĽP z hľadiska ich aktuálnosti, zaujatia pozornosti (tento postoj bol výraznejší u žiakov stredných škôl).

Indikátor č. 5 - Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Učitelia prikladali ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov k ĽP veľký význam.

Miera zapojenosti učiteľov základných škôl do vzdelávacích aktivít v oblasti ĽP je priemerná, v stredných školách skôr optimálna.

Dominantným dôvodom neúčasti na ďalšom vzdelávaní učiteľov k ľudským právam je neznalosť organizácie, ktorá takéto vzdelávanie realizuje.

Učitelia ktorí sa zúčastnili vzdelávania v oblasti ľudských uviedli spokojnosť so vzdelávaním očakávania po každej stránke.

Učitelia získané poznatky počas vzdelávania zapracovali do svojej výučby problematiky ľudských práv v školách.

Realizátormi ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti ľudských práv sú prevažne štátne školské inštitúcie.

Indikátor č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimo vyučovacom čase.

Miera zapojenia základných škôl do projektov, programov, súťaží v oblasti ľudských práv je nepostačujúca, v prípade stredných škôl je priemerná.

Školy najčastejšie zapájali svojich žiakov do prednášok, besied, krúžkov a exkurzií, koncertov, filmových predstavení a výstav. Žiaci stredných škôl sú zapájaní do širšieho spektra aktivít a podujatí venovaných problematike ľudských práv.

Účasť žiakov stredných škôl na Olympiáde ľudských práv je nepostačujúca.

Mimoškolské aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam sú pre žiakov prínosné.

Návrhy a odporúčania

Z merania a hodnotenia stavu výchovy a vzdelávania k ľudským právam v 1. cykle (roky 2005-2008) vyplynuli nasledujúce návrhy a odporúčania (indikátory č. 1, 2, 3, 5 a 8):

- okrem učebníc predmetov, v ktorých je zahrnutá výchova k ĽP, zabezpečiť distribúciu už vydaných príručiek a materiálov k výučbe ĽP do všetkých škôl,
- vzhľadom na veľký záujem o ďalšie materiály k problematike ĽP zo strany učiteľov, zvážiť možnosti na tvorbu ďalších materiálov (najmä publikácií, obrazového materiálu, CD/DVD nosičov k téme ĽP, príručiek, metodických materiálov, resp. rozšíriť už vydané materiály

- o niektoré témy alebo širšie rozpracovať témy ako napr. diskriminácia, práva detí, šikanovanie, xenofóbia, delikvencia a kriminalita, otázky migrácie a druhej hlavy Ústavy SR,
- tvorba nových materiálov k výučbe ĽP by mala reflektovať nielen najnovšie poznatky, ale aj moderné vyučovacie metódy, techniky a technológie, ktoré by žiakom pomohli pochopiť základné pojmy a pretransformovať učivo do každodenných situácií, okrem toho by boli nápomocné aj modelové situácie a úlohy vyžadujúce si aktívny prístup žiakov, kde by si zároveň overili získané teoretické vedomosti,
- zvýšiť informovanosť škôl o možnostiach získavania dokumentov k výchove a vzdelávaniu ĽP z mimovládnych organizácií,
- zväziť zvýšenie časovej dotácie pre výučbu ĽP,
- zvýšiť informovanosť učiteľov o realizátoroch vzdelávacích aktivít k ľudským právam,
- zvýšiť mieru zapojenia učiteľov do vzdelávania k problematike ľudských práv, najmä v ZŠ,
- zvýšiť informovanosť škôl o projektoch, programoch a súťažiach k problematike ľudských práv a mieru ich zapojenia do mimoškolských aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ĽP,
- zvýšiť záujem žiakov stredných škôl o Olympiádu ľudských práv,
- podnietiť vytvorenie webovej stránky zameranej na problematiku výchovy k ľudským právam s rozpracovaním konkrétnych tém z oblasti ľudských práv a s informáciami o vzdelávaní a aktivitách zameraných na vzdelávanie a uplatňovanie ĽP.

2. cyklus: roky 2009-2011

Aj v rokoch 2009 až 2011 ÚIPŠ pokračoval v monitorovaní a hodnotení výchovy a vzdelávania v oblasti ľudských práv prostredníctvom reprezentatívnych sociologických výskumov a v spolupráci so ŠŠI prieskumov u riaditeľov, učiteľov a žiakov zameraných na riadenie, výučbu a uplatňovanie ĽP. V roku 2011 sa realizoval aj reprezentatívny výskum zameraný na názory a postoje žiakov a učiteľov k výučbe multikultúrnej výchovy (ďalej MKV).

Plnenie úloh indikátora č. 1 – Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky ĽP do plánov práce inštitúcie a indikátora č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k ĽP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Zo zistení vyplýva, že v rámci výučby ĽP učitelia **využívajú prevažne učebnice predmetu a výučbu dopĺňajú metodickými príručkami** alebo inými materiálmi. V základných školách učitelia vo vyššej miere využívajú príručky (aj iné materiály) a učebnice predmetu, v stredných školách sa posilnila výučba na základe učebnice predmetu, ktorú učitelia dopĺňajú príručkami (inými materiálmi).

V roku 2008 viac ako tretina učiteľov deklarovala, že prostredníctvom svojej školy okrem učebníc predmetov získala aj metodické príručky, alebo iné materiály k výučbe ľudských práv. V porovnaní s rokom 2005 došlo k výraznému poklesu (najmä v ZŠ). Tento negatívny posun dokresľuje aj zistenie **z roku 2011, kedy sa väčšina učiteľov vyjadrila, že v škole majú nedostatok metodických príručiek, odborných materiálov a pomôcok k výučbe ĽP.**

Od roku 2005 sa výrazne zvýšil záujem učiteľov o ďalšie materiály k výučbe ľudských práv, **prevažná väčšina učiteľov by uvítala dodanie ďalších materiálov k výučbe ĽP.**

V roku 2011 mali učitelia záujem najmä o názorné pomôcky a o odborné materiály, pracovné listy k výučbe ĽP.

Väčšina učiteľov pri výučbe ĽP používa všeobecné právne dokumenty, medzinárodné právne dokumenty, odbornú literatúru, publikácie, brožúry a v stredných školách aj videokazety, CD a DVD nosiče k problematike ĽP.

Prevažná väčšina učiteľov si pripravovala aj **vlastné materiály k výučbe ľudských práv**, najčastejším zdrojom získavania materiálov k výučbe ĽP **bol internet, ale aj štátne školské inštitúcie.**

V školskom roku 2009/2010 väčšina učiteľov stredných škôl potvrdila, že v ich škole je dostatok kvalitnej odbornej literatúry (v ZŠ iba polovica z učiteľov) a približne každý desiaty oslovený pedagóg konštatoval jej nedostatok. Zo zistení celkovo vyplýva, že **okolo 40 % učiteľov v základných a 30 % v stredných školách je konfrontovaných s nedostatkom alebo nedostatočnou kvalitou odbornej literatúry s tematikou ĽP.**

Prevažná väčšina učiteľov vyjadrila úplnú spokojnosť s rozpracovaním problematiky ĽP do učebných osnov predmetov, naopak nespokojná je iba malá časť učiteľov. Požiadavka na širšie rozpracovanie niektorých tém bola opäť viac zastúpená v základných školách.

Podľa názoru prevažnej väčšiny učiteľov **problematika ľudských práv by sa mala vyučovať ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov.**

Viac ako polovica učiteľov sa domnieva, že **problematike ľudských práv by sa mal v školách venovať väčší priestor ako v súčasnosti.** Zastúpenie tohto názoru pokleslo v základných školách.

Multikultúrna výchova bola zaradovaná ako prierezová téma najmä do preberaných obsahov povinných a povinne voliteľných predmetov: **občianska náuka** (občianska výchova a náuka o spoločnosti), **etická výchova, dejepis a slovenský jazyk.**

Učitelia základných škôl najčastejšie získavali informácie k výučbe MKV **z internetu a médií,** v stredných aj z **odbornej literatúry.**

Viac ako tretina učiteľov uviedla, že nemajú dostatok materiálov k výučbe MKV.

Okolo 10,0 % učiteľov sa domnieva, že témy MKV by sa mali rozšíriť, tento názor je o niečo viac zastúpený v stredných školách.

Prevažná väčšina učiteľov je konfrontovaná s niektorými **problémami súvisiacimi s plánovaním a projektovaním prierezovej témy MKV: časovou náročnosťou na prípravu a v SŠ aj nedostatočnou časovou dotáciou.**

Plnenie úloh indikátora č. 3 – Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

Žiaci základných a stredných škôl boli v roku 2011 čiastočne spokojní s používanými materiálmi k výučbe ĽP z hľadiska ich aktuálnosti a zaujatia pozornosti.

Plnenie úloh indikátora č. 5 – Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Hoci prevažná väčšina pedagógov pripisuje ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov k ĽP veľký alebo určitý význam, v porovnaní s prvou etapou merania sa v základných školách znížil podiel tých učiteľov, ktorí ho pokladajú za veľmi dôležité a potrebné.

Nepriaznivo vyznieva fakt, že od roku 2005 **výrazne poklesol** podiel tých učiteľov, ktorí sa počas svojej pedagogickej praxe zúčastnili nejakého kurzu/seminára zameraného na problematiku ľudských práv. **Okrem toho nepriaznivý vývoj dotvára aj pokles počtu spokojných učiteľov s absolvovaným kurzom/seminárom k problematike ĽP.**

V prípade dôvodu neúčasti na ďalšom vzdelávaní K ĽP sa v základných školách **mierne zvýšila neinformovanosť ohľadom realizátora** takéto vzdelávania, v stredných školách síce neinformovanosť poklesla, avšak **zvýšil sa nezáujem pedagógov o vzdelávanie k ĽP** ako také.

Aj v druhej etape merania realizátormi ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti ľudských práv sú prevažne štátne školské inštitúcie. V základných školách sa zvýšil význam štátnych školských inštitúcií a poklesol u MVO, v stredných školách je trend opačný - pokles štátnych školských inštitúcií ako realizátorov ďalšieho vzdelávania a výrazné posilnenie MVO.

Takmer tretina učiteľov pripustila, že nie je dostatok organizovaných školení, seminárov k MKV (častejšie v SŠ).

Väčšina učiteľov v stredných a viac ako polovica v základných školách by uvítali **školenie/kurz, ktorý by im pomohol v preberaní určitých tém MKV, a to najmä k tvorbe prierezových tém, metodike a k téme menším.**

Plnenie úloh indikátora č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimovyučovacom čase.

Vzhľadom na výrazný nárast neinformovanosti učiteľov ohľadom zapojenosti ich školy do projektov, programov, či súťaží zameraných na problematiku uplatňovania ĽP počas 2. cyklu monitorovania, nemožno uvádzaný pokles zapojenosti do projektov, programov a aktivít brať za relevantný.

Školy aj v priebehu druhej etapy merania **najčastejšie zapájali svojich žiakov do prednášok, besied, krúžkov a exkurzií, koncertov, filmových predstavení a výstav.**

V rámci súťaží **v základných školách bola najviac zastúpená literárna súťaž a v stredných opätovne predmetové olympiády.**

Prevažná väčšina učiteľov aj v druhej etape monitorovania hodnotila pozitívne prínos aktivít, podujatí a súťaží v oblasti ĽP pre žiakov, avšak v základných školách vzrástol podiel tých pedagógov, ktorí ich hodnotili ako formálne.

Je nepriaznivým zistením, že napriek deklarovanému nárastu zapojenosti stredných škôl do projektu Olympiády ľudských práv, výrazne **poklesol podiel tých učiteľov, ktorí participujú na príprave žiakov na Olympiádu ľudských práv.** Zistenia o náraste zapojenosti škôl potvrdzuje aj **vyššia miera zapojenia samotných žiakov stredných škôl do OĽP.**

Hodnotenie 2. cyklu: roky 2009 -2011

Indikátor č. 1 - Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky ĽP do plánov práce inštitúcie.

Miera vybavenosti škôl všeobecnoprávnymi (národnými) a medzinárodnými dokumentmi bola optimálna.

Miera vybavenosti škôl metodickými príručkami bola skôr priemerná (opätovne nepriaznivejší stav v ŽŠ).

V školách sa zvýšila miera záujmu o dodanie ďalších materiálov k výučbe ľudských práv, najmä o názorné pomôcky a o odborné materiály, pracovné listy k výučbe ĽP.

Dokumenty školy získali prevažne zo štátnych školských inštitúcií a internetu.

Miera vybavenosti škôl materiálmi k MKV bola optimálna.

Indikátor č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k ĽP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Problematika ľudských práv by sa mala vyučovať ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov.

V názoroch na rozsah priestoru venovaného problematike ĽP v školách mierne prevažovalo jeho zvýšenie v porovnaní so súčasnosťou, o niečo menej bolo zastúpené jeho zachovanie.

Rozpracovanie problematiky ĽP do učebných osnov predmetov bolo optimálne. Požiadavka na širšie rozpracovanie niektorých tém bola opätovne viac zastúpená v základných školách.

Indikátor č. 3 - Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

Žiaci základných a stredných škôl boli čiastočne spokojní s materiálmi používanými k výučbe ĽP z hľadiska ich aktuálnosti, zaujatia pozornosti.

Indikátor č. 5 - Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Miera zapojenosti učiteľov základných a stredných škôl do vzdelávacích aktivít v oblasti ĽP je nepostačujúca.

Informovanosť učiteľov ohľadom ďalšieho vzdelávania učiteľov k ľudským právam bola nepostačujúca.

Učítelia boli spokojní s absolvovaným kurzom/seminárom v oblasti ĽP. Avšak v porovnaní s prvou etapou merania, ich spokojnosť sa znížila.

Realizátormi ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti ľudských práv boli prevažne štátne školské inštitúcie.

Možnosti ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti MKV boli optimálne, avšak významná časť by uvítala, keby mali možnosť absolvovať školenie alebo kurz v tejto oblasti.

Indikátor č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimo vyučovacom čase.

Miera zapojenia základných škôl do projektov, programov, súťaží v oblasti ľudských práv bola nepostačujúca, v prípade stredných bola priemerná.

Školy najčastejšie zapájali svojich žiakov do prednášok, besied, krúžkov a exkurzií, koncertov, filmových predstavení a výstav.

Miera participácie učiteľov na príprave žiakov na OĽP je nepostačujúca.

Účasť žiakov stredných škôl na Olympiáde ľudských práv je nepostačujúca.

Mimoškolské aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam boli pre žiakov prínosné.

3. cyklus: roky 2012-2014

Počas tretej etapy monitoringu a hodnotenia rozsahu a kvality výučby ľudských práv sa plnili všetky úlohy projektu. Zo zistení boli spracované záverečné správy z výskumov a prieskumov, publikácie, odpočty a články publikované v odborných časopisoch.

Plnenie úloh indikátora č. 1 – Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky ĽP do plánov práce inštitúcie.

Z výskumných zistení vyplynulo, že aj v tretej etape monitorovania väčšina žiakov základných a stredných škôl prikladá výchove a vzdelávaniu k ľudským právam veľký význam. V stredných školách sa dokonca jej význam zvýšil. **Problematika ĽP je najčastejšie implementovaná v pláne práce školy, koncepcii školy a vnútornom poriadku školy, ale aj v ďalších dokumentoch školy.** Výučba ľudských práv sa realizuje prevažne na hodinách občianskej výchovy/náuky, v ostatných predmetoch sa vyučuje vo výrazne menšej miere. Podľa názoru učiteľov sa žiaci zaujímajú o ľudské práva a získané vedomosti považujú za potrebné pre život.

V rámci výučby ĽP učítelia najčastejšie používajú učebnicu predmetu a výučbu dopĺňajú metodickými príručkami alebo inými materiálmi.

Okrem učebnice predmetu sú k výučbe ĽP využívané všeobecné právne dokumenty, medzinárodné právne dokumenty, publikácie, brožúry, odborná literatúra, obrazové materiály, CD/DVD nosiče a časopisy.

S nedostatkom metodických príručiek, odborných materiálov a pomôcok k výučbe ĽP je na školách konfrontovaných až okolo tretiny učiteľov, v základných školách je o niečo nepriaznivejšia situácia v tomto smere. Rovnako významná časť pedagógov by uvítala dodanie ďalších materiálov k výučbe ĽP. Učitelia **majú záujem najmä o obrazové materiály a pomôcky, ale aj o odborné materiály.**

Prevažná väčšina pedagógov v stredných a takmer polovica v základných školách si pripravuje aj **vlastné materiály k výučbe ľudských práv.**

Školy najčastejšie získavali materiály potrebné k výučbe ĽP z **internetu, štátnych školských inštitúcií** a v stredných školách aj z mimovládnych organizácií.

Takmer polovica učiteľov sa vyjadrila, že v školách je dostatok kvalitnej odbornej literatúry, ale podľa pätiny je jej nedostatok. Zo zistení ďalej vyplýva, že **okolo 40 % učiteľov v základných a v stredných školách je konfrontovaných s nedostatkom alebo nedostatočnou kvalitou odbornej literatúry s tematikou ĽP.**

Učitelia najčastejšie získavali informácie k výučbe MKV **z internetu.** Približne tretina učiteľov stredných škôl uviedla, že nemajú dostatok materiálov k výučbe MKV, v základných to bolo výrazne viac.

Iba malá časť učiteľov sa domnieva, že témy MKV by sa mali rozšíriť, tento názor je o niečo viac zastúpený v stredných školách.

Polovica učiteľov základných a viac ako tretina stredných škôl je konfrontovaná s niektorými **problémami súvisiacimi s plánovaním a projektovaním prierezovej témy MKV, a to najmä časovou náročnosťou na prípravu a v ZŠ aj nedostatkom materiálov k tematike.**

Plnenie úloh indikátora č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k ĽP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Takmer polovica učiteľov vyjadrila úplnú spokojnosť s rozpracovaním problematiky ĽP do učebných osnov predmetov, naopak nespokojných je v tomto smere okolo desatiny učiteľov. Požiadavka na širšie rozpracovanie niektorých tém bola viac zastúpená v stredných školách.

Podľa názoru **prevažnej väčšiny učiteľov v základných a väčšiny v stredných školách problematika ľudských práv by sa mala vyučovať ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov.** Učitelia stredných škôl prejavili záujem o samostatný predmet vo výrazne väčšej miere ako učitelia základných škôl.

Učitelia sú v názore na **rozsah priestoru venovanej problematike ĽP** rozdelení približne na dve skupiny, na tých, ktorí sa domnievajú, že danej problematike by sa mal v školách venovať väčší priestor ako v súčasnosti a na tých, ktorí sú spokojní s jeho rozsahom. Spokojnosť so súčasným priestorom určeným problematike ĽP je viac zastúpená v základných školách.

Plnenie úloh indikátora č. 3 – Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

Žiaci základných a stredných škôl **sú skôr spokojní s používanými materiálmi k výučbe ĽP.**

Plnenie úloh indikátora č. 5 – Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Z výskumných zistení vyplýva, že takmer všetci pedagógovia pripisujú ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov k ĽP určitý význam. **Väčšina ho považuje za veľmi dôležité a potrebné** a viac ako tretina mu pripisuje určitý význam.

V roku 2013 okolo 20,0 % učiteľov uviedlo, že počas svojej pedagogickej praxe absolvovali kurz/seminár zameraný na problematiku ľudských práv a prevažná časť z nich bola s ním spokojná a uviedla že získané poznatky zapracovali do výučby ĽP.

Z tých učiteľov, ktorí sa ešte nezúčastnili vzdelávania k ĽP, väčšina v základných a viac ako polovica v stredných školách ako dôvod svojej neúčasti uviedla neznalosť organizácie, ktorá takéto vzdelávanie realizuje (päťina v ZŠ a takmer tretina v SŠ sa vzdelávania z rôznych dôvodov nemohla zúčastniť a desatina učiteľov ZŠ a 20,0 % v SŠ neprejavila o takéto vzdelávanie záujem).

Realizátormi ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti ľudských práv sú prevažne štátne školské inštitúcie. Mimovládne organizácie a nadácie boli realizátormi vo výrazne väčšej miere v prípade učiteľov stredných škôl.

Takmer tretina učiteľov stredných škôl pripustila, že nie je dostatok organizovaných školení, seminárov k MKV (v ZŠ výrazne menej). Viac ako desatina učiteľov v základných a päťina v stredných školách by uvítala školenie, kurz, ktorý by im pomohol v preberaní určitých tém MKV.

Plnenie úloh indikátora č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimo vyučovacom čase.

Polovica učiteľov stredných škôl uviedla, že ich škola je zapojená do projektov a programov v oblasti ĽP, v prípade základných škôl to bola iba viac ako päťina. Okolo 40 % učiteľov v základných školách tvrdí, že ich škola do takýchto projektov zapojená nie je. Zároveň je prekvapujúce, že viac ako tretina pedagógov nemá znalosť o tom, či ich škola je alebo nie je zapojená do projektov a programov v oblasti ĽP.

Školy najčastejšie zapájali svojich žiakov do prednášok, besied, krúžkov a exkurzií, koncertov, filmových predstavení, výstav a do projektov/dní o pomoci chorým, znevýhodneným.

Školy zapájajú svojich žiakov aj do rôznych súťaží. V základných školách najmä do olympiád a do výtvarných súťaží a v stredných do olympiád.

Prevažná časť učiteľov hodnotila pozitívne prínos aktivít, podujatí a súťaží v oblasti ĽP pre žiakov.

Projekt Olympiády ľudských práv pre žiakov stredných škôl sa realizuje od roku 1996. Na prípravu žiakov na olympiádu ľudských práv participuje päťina učiteľov stredných škôl. Takmer polovica uviedla, že na prípravu žiakov neparticipuje, hoci škola do danej súťaže zapojená je. Informáciu, že učiteľ a ani škola na prípravu žiaka na olympiádu neparticipuje, potvrdila tretina učiteľov.

Hodnotenie 3. cyklu: roky 2012 -2014

Indikátor č. 1 - Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky ĽP do plánov práce inštitúcie.

Miera vybavenosti škôl všeobecnoprávnymi (národnými) a medzinárodnými dokumentmi bola optimálna.

Miera vybavenosti škôl metodickými príručkami, odbornými materiálmi a pomôckami bola nepostačujúca (nepriaznivejší stav v ŽŠ).

V školách je záujem o dodanie ďalších materiálov k výučbe ľudských práv, najmä o odborné materiály a pomôcky.

Dokumenty školy získavajú prevažne zo štátnych školských inštitúcií a internetu.

Miera vybavenosti škôl materiálmi k MKV bola v základných školách skôr priemerná a v stredných skôr optimálna.

Indikátor č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k ĽP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Problematika ľudských práv by sa mala vyučovať ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov.

Problematike ĽP by sa mal v školách venovať väčší priestor ako v súčasnosti.

Polovica učiteľov bola spokojná s rozpracovaním problematiky ĽP do učebných osnov predmetov, avšak významná časť by prijala širšie rozpracovanie niektorých tém.

Miera implementácie problematiky ĽP do pedagogických a ďalších dokumentov školy bola optimálna.

Indikátor č. 3 - Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

Žiaci základných a stredných škôl sú skôr spokojní s materiálmi používanými k výučbe ĽP z hľadiska ich aktuálnosti, zaujatia pozornosti.

Indikátor č. 5 - Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Učitelia prikladali ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov k ĽP veľký význam, ale miera ich zapojenosti do vzdelávacích aktivít v oblasti ĽP je nepostačujúca.

Dominantným dôvodom neúčasti na ďalšom vzdelávaní učiteľov k ľudským právam je neznalosť organizácie, ktorá takéto vzdelávanie realizuje.

Učitelia, ktorí sa zúčastnili vzdelávania v oblasti ľudských práv, boli s ním spokojní.

Učitelia získané poznatky počas vzdelávania zapracovali do svojej výučby problematiky ľudských práv v školách.

Realizátormi ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti ľudských práv sú prevažne štátne školské inštitúcie.

Možnosti ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti MKV boli optimálne.

Indikátor č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimo vyučovacom čase.

Miera zapojenia základných škôl do projektov, programov, súťaží v oblasti ľudských práv je nepostačujúca, v prípade stredných škôl je priemerná.

Školy najčastejšie zapájali svojich žiakov do prednášok, besied, krúžkov a exkurzií, koncertov, filmových predstavení, výstav a projektov/dní o pomoci chorým, znevýhodneným.

Miera participácie učiteľov na príprave žiakov na OĽP je nepostačujúca.

Mimoškolské aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam sú pre žiakov prínosné.

Vyhodnotenie zistení z troch cyklov merania a hodnotenia stavu výchovy a vzdelávania k ĽP v základných a stredných školách v rokoch 2005-2014

Na základe zistení z jednotlivých etáp monitoringu realizovaného v základných a stredných školách možno **pozitívne** hodnotiť nasledujúce skutočnosti:

- žiaci základných a stredných škôl prikladajú výchove a vzdelávaniu k ľudským právam veľký význam, v stredných školách sa dokonca zvýšil záujem o túto problematiku, o výchovu k ĽP sa žiaci zaujímajú, získané vedomosti považujú za potrebné pre život,
- problematika ĽP je implementovaná v plánoch práce školy, koncepcii školy a vnútornom poriadku školy, ale aj v ďalších dokumentoch školy,
- otázkami realizácie výchovy k ĽP sa školy zaoberajú na pracovných poradách, metodických združeniach a predmetových komisiách, riaditelia škôl sú informovaní o problémoch, s ktorými sa stretávajú pedagógovia pri výučbe ĽP a zároveň majú spätnú väzbu o využívaní dokumentov, publikácií a materiálov k ľudským právam vo vyučovacom procese,
- výchova k ľudským právam je integrovaná do viacerých obsahovo príbuzných predmetov, učitelia sú spokojní s rozpracovaním výchovy k ĽP v učebných osnovách, avšak požiadavka na ďalšie rozpracovanie niektorých tém sa výrazne zvýšila,
- okrem učebnice predmetov sú k výučbe ĽP využívané všeobecné právne dokumenty, medzinárodné právne dokumenty, publikácie, brožúry, odborná literatúra, obrazové materiály, CD/DVD nosiče a časopisy; učitelia si často pripravujú aj vlastné materiály k výučbe ĽP, zároveň sa zaznamenal enormný záujem o ďalšie materiály k výučbe ĽP; okrem vyučovacích hodín žiaci získavajú poznatky o ĽP aj z násteniek, školských novín, besied, prednášok, ale aj iným spôsobom, pričom výraznejší nárast sa zaznamenal v prípade besied s odborníkmi, školských násteniek a časopisov,
- ďalšie vzdelávanie učiteľov k ĽP je považované za dôležité a potrebné, v prípade jeho absolvovania sú s ním učitelia spokojní, avšak od roku 2005 sa spokojnosť o niečo znížila, poznatky získané počas vzdelávania sú zapracované do výučby problematiky ľudských práv v školách; v stredných školách sa zvýšila miera zapojenia mimovládnych organizácií ako realizátorov ďalšieho vzdelávania k ĽP,
- multikultúrna výchova je integrovaná do viacerých obsahovo príbuzných predmetov, učitelia získavajú informácie k výučbe MKV z internetu, médií, odbornej literatúry, študijných materiálov, publikácií, príručiek a z osobnej skúsenosti a učitelia sú spokojní s rozsahom rozpracovania MKV v učebných osnovách,
- aktivity, súťaže a rôzne podujatia realizované k problematike ĽP sú vnímané zo strany učiteľov ako prínosné pre žiakov, došlo aj k zvýšeniu miery zapojenia škôl do OĽP,
- existencia a činnosť žiackych školských rád (parlamentov) v školách, podľa vyjadrenia učiteľov aj žiakov došlo k akceptácii pripomienok zo strany žiackych samospráv vedením školy,
- od roku 2005 došlo k výraznému poklesu podielu tých žiakov, ktorí mali osobné skúsenosti s porušovaním ľudských práv, avšak súčasnú úroveň jeho výskytu nemožno považovať za priaznivú,
- zaujímavá skutočnosť sa potvrdila aj pri sledovaní porušovania práv učiteľa žiakmi, tak ako za celé obdobie neustále klesalo porušenie práv žiaka učiteľom, tak sa výraznejšie znížilo aj percento tých pedagógov, ktorí boli presvedčení o tom, že žiaci porušili ich práva,

- prevažná väčšina žiakov má so spolužiakmi veľmi dobrý alebo dobrý vzťah, vzťah učiteľov k žiakom je hodnotený najmä ako partnerský, viac ako tretina žiakov ho považuje za direktívny,
- prístup rodičov k žiakom je hodnotený ako demokratický, väčšina žiakov sa v rodinnom prostredí nestretáva s porušovaním svojich práv,
- nárast záujmu rodičov žiakov o vzájomnú spoluprácu rodiny a školy v oblasti porušovania ľudských práv ako aj vzdelávania k ľudským právam, avšak reálna miera vzájomnej spolupráce v oboch oblastiach sa znížila; iniciátorom vzájomnej spolupráce rodičov a školy je najmä učiteľ, výchovný poradca a škola,
- rodičia sa menej stretávajú s porušením práv svojich detí v školskom prostredí a sú skôr spokojní s dodržiavaním, vzdelávaním, riešením porušovania ĽP v škole ako aj so vzťahom k učiteľom svojho dieťaťa.

Požiadavky učiteľov:

- aj napriek nárastu počtu učiteľov, ktorí k výučbe ĽP používajú publikácie a obrazový materiál, s nedostatkom metodických príručiek, odborných materiálov a pomôcok k výučbe ĽP je na školách konfrontovaná významná časť učiteľov, v základných školách je o niečo nepriaznivejšia situácia v tomto smere. Okrem toho v základných školách sa zaznamenal pokles využívania odbornej literatúry a časopisov. Nepriaznivú situáciu s materiálmi k výučbe dotvára fakt, že významná časť pedagógov si pripravuje aj vlastné materiály, preto nie je prekvapením, že značná časť učiteľov by uvítala dodanie ďalších materiálov k výučbe ĽP. Záverom - zvýšil sa na jednej strane počet pedagógov, ktorí potvrdili nedostatok materiálov k výučbe ĽP ako aj tých, ktorí namietali jej kvalitu,
- výrazný nárast požiadaviek učiteľov na ďalšie rozpracovanie niektorých tém k ĽP,
- výrazný záujem učiteľov v stredných školách o zvýšenie rozsahu priestoru pre problematiku ĽP v učebných osnovách, podľa časti z nich by sa problematika ĽP mala vyučovať ako samostatný predmet.

Negatívne možno hodnotiť:

- hoci neustále prevažuje v názoroch učiteľov pozitívny vplyv výučby ĽP na žiakov, od roku 2005 sa výrazne zvýšil podiel tých, ktorí sú presvedčení, že výučba ľudských práv skôr neovplyvňuje na zmenu názorov a postojov žiakov základných a stredných škôl,
- učitelia sú konfrontovaní s časovou náročnosťou prípravy k MKV; v základných školách pociťujú nedostatok materiálov k tematike MKV a v stredných školách značná časť učiteľov potvrdila, že je nedostatok organizovaných školení, seminárov k MKV,
- miera zapojenosti učiteľov do vzdelávacích aktivít v oblasti ĽP je nepostačujúca, medzi učiteľmi panuje značná neinformovanosť ohľadom realizátorov vzdelávania k ĽP,
- miera zapojenia škôl do projektov, programov, súťaží v oblasti ľudských práv je nízka, okrem toho je aj značná (ne)informovanosť ohľadom participácie škôl na týchto projektoch zo strany učiteľov,

- v prípade organizovania školskej akcie k problematike ľudských práv (prednáška, súťaž a podobne) sa jej žiaci prevažne zúčastnia, iba ak je povinná,
- zníženie miery participácie učiteľov na príprave žiakov na OĽP, rovnako samotná účasť žiakov stredných škôl na OĽP je nízka,
- základným a kompletným dokumentom pojednávajúcim o právach dieťaťa je Dohovor o právach dieťaťa, znalosť tohto dokumentu ako aj iných dokumentov zaoberajúcimi sa ĽP je u žiakov nepostačujúca,
- dominantnými typmi porušenia ľudských práv v školskom prostredí boli podľa žiakov v celom sledovanom období šikanovanie a nemožnosť vyjadriť svoj názor; vo vzťahu k zisteniam z rokov 2005 došlo k poklesu zastúpenia diskriminácie, fyzických a psychických trestov a ponúkaniu drog, výrazné stúpajúci trend bol zistený v prípade nemožnosti vyjadrenia svojho názoru,
- miera nespokojnosti žiakov s riešením porušenia ľudských práv v školskom prostredí sa zvýšila, výraznejšie v stredných školách; významná časť žiakov v prípade porušenia ľudských práv danú skutočnosť neoznámia nikomu, nikoho nepožiadajú o pomoc a vyriešenie porušenia svojich práv.

Závery a odporúčania

Z vyhodnotenia stavu výchovy a vzdelávania k ľudským právam v 3. cykle (roky 2012-2014) a jeho porovnaním s prvou etapou monitoringu (roky 2005-2008) vyplynuli nasledujúce závery a odporúčania. Návrhy opatrení vychádzajú aj z ďalších zistení, ktoré boli súčasťou záverečných správ, publikácií a odpočtov z výskumov a prieskumov od roku 2005 do roku 2014:

- 1) Názory na **rozsah priestoru venovaný problematike ĽP** sa delia približne na dve skupiny, na tých, ktorí sa domnievajú, že danej problematike by sa mal v školách venovať väčší priestor ako v súčasnosti a na tých, ktorí sú spokojní s jeho rozsahom. Spokojnosť so súčasným priestorom určeným problematike ĽP je viac zastúpená v základných školách. Päťina učiteľov stredných škôl prejavila záujem o samostatný predmet. Okrem toho došlo k nárastu podielu tých učiteľov, ktorí sa domnievajú, že výučba ľudských práv skôr nevlplyva na zmenu názorov a postojov žiakov základných a stredných škôl. Zároveň v otvorených otázkach bola často zastúpená požiadavka na zvýšenie časovej dotácie pre predmet občianska výchova, náuka/náuka o spoločnosti.
 - zväžiť zvýšenie časovej dotácie pre predmety občianska výchova, náuka/náuka o spoločnosti, nakoľko súčasný časový priestor venovaný problematike ĽP je pre značnú časť učiteľov nedostatočný, aby sa u žiakov mohli upevniť poznatky k ĽP, zvýšením časovej dotácie by bolo aj viac času na názory a diskusiu,
- 2) V školách pretrvávajú **problém s nedostatočným zabezpečením škôl metodickými príručkami, odbornými materiálmi a učebnými pomôckami k výučbe ĽP** (ako aj k MKV), čiastočne aj s ich kvalitou, v základných školách je o niečo nepriaznivejšia situácia v tomto smere. Nepriaznivú situáciu s materiálmi k výučbe dotvára fakt, že významná časť pedagógov získava materiály k výučbe z internetu a zároveň si pripravujú aj vlastné materiály. Preto nie je prekvapením, že prevažná časť učiteľov by uvítala dodanie ďalších materiálov, najmä odbornej literatúry a pomôcok k výučbe. Okrem toho sa výrazne zvýšila požiadavka na ďalšie rozpracovanie niektorých tém k ĽP. Preto je potrebné:

- zabezpečiť dodanie materiálov vydaných k problematike výchovy k ĽP (ako aj MKV) do škôl (metodických príručiek, odbornej literatúry, pracovných listov, obrazových pomôcok, CD/DVD nosičov k problematike a pod.),
 - zvážiť vydanie komplexnej učebnice (doplnenej nielen o najnovšie poznatky z oblasti ĽP, ale i o moderné vyučovacie metódy, techniky a technológie, napr. audiovizuálne spracovanie problematiky na CD/DVD nosiče, vytvorenie obrazových pomôcok k výučbe), ktorá by žiakom pomohla pochopiť základné pojmy a pretransformovať učivo do každodenných situácií, okrem toho by veľmi pomohli aj modelové situácie a úlohy vyžadujúce si ich aktívny prístup pomocou ktorých by si zároveň žiaci upevnili svoje teoretické poznatky,
 - zvážiť vydanie ďalších materiálov k výučbe ĽP (napr. zamerané na aktuálne celospoločenské problémy), ich aktualizácia,
 - venovať pozornosť témam, ktoré si vyžadujú širšie rozpracovanie, napr.: diskriminácia, rasizmus, xenofóbia, národnostné menšiny, šikanovanie, práva detí a učiteľov, spoločenské problémy (korupcia, domáce násilie, interrupcie, eutanázia, delikvencia a kriminalita, migrácia, homosexualita), presadzovanie a uplatňovanie ĽP v SR a zahraničí (rozdiely);
- 3) Školy v priebehu školského roka organizujú a zabezpečujú **rôzne aktivity** (programy, projekty), **podujatia, ale aj súťaže k ľudským právam**. Avšak z monitoringu vyplýva, že zapojenosť škôl do týchto aktivít bola nepostačujúca v celom sledovanom období (najmä v ZŠ). Zapojenosť stredných škôl do OĽP sa síce zvýšila, avšak miera participácie učiteľov na príprave žiakov na OĽP ako aj miera zapojenia žiakov do OĽP je nedostatočná. Okrem toho učitelia aj riaditelia sa domnievajú, že aktivity, podujatia a súťaže sú pre žiakov prínosné, avšak názory žiakov sú menej priaznivé, nakoľko v prípade organizovania školskej akcie k problematike ľudských práv (prednáška, súťaž a podobne) sa jej žiaci prevažne zúčastnia, iba ak je povinná. Preto by bolo vhodné:
- prehodnotiť možnosti, spôsoby a formy aktivít, podujatí a súťaží k ĽP (zvýšiť ich atraktivitu pre žiakov a ich efektívnosť), ktoré by mali prispievať k rozširovaniu a upevneniu získaných poznatkov žiakov k ľudským právam (napr.: besedy a diskusie s odborníkmi na tému ĽP, spolupráca so žiackym samosprávnym orgánom),
 - zvýšiť informovanosť a záujem žiakov o uvedené programy, projekty, podujatia a súťaže k ĽP,
 - zvýšiť informovanosť a záujem žiakov stredných škôl o Olympiádu ľudských práv.
- 4) Takmer všetci pedagógovia pripisujú **ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov k ĽP** určitý význam, dokonca väčšina ho považuje za veľmi dôležité a potrebné, avšak miera ich zapojenosti do vzdelávacích aktivít v oblasti ĽP je nepostačujúca. Najvýznamnejším dôvodom neúčasti na takomto vzdelávaní bola neznalosť organizácie, ktorá takéto vzdelávanie realizuje. Podobne v prípade MKV učitelia pociťujú nedostatok organizovaných školení a seminárov, preto časť učiteľov by uvítala ďalšie vzdelávanie aj k témam MKV. Pozitívom je, že poznatky získané zo vzdelávacích aktivít boli zapracované do výučby ľudských práv. Išlo predovšetkým o rôzne hry, modelové situácie, či zážitkové aktivity, ktoré učitelia na hodinách pri výučbe ľudských práv využívajú, ako aj rôzne materiály, ktoré učitelia dostali k dispozícii. Z obsahovej stránky učitelia ocenili na vzdelávaní najmä všeobecné poznatky o ľudských právach a právach dieťaťa, právne dokumenty domáce i zahraničné a špecifické témy ľudských práv, ako je problematika menšín, šikanovania, diskriminácie a podobne. Preto je potrebné:

- umožniť učiteľom ďalšie vzdelávanie k problematike ĽP a MKV,
 - výrazne zvýšiť informovanosť učiteľov o vzdelávacích možnostiach k téme ĽP a o ich realizátoroch prostredníctvom spolupracujúcich organizácií (MPC a pod.)
 - zvážiť možnosti organizovania kurzov a seminárov pre všetkých učiteľov, nielen pre tých, čo vyučujú spoločenskovedné predmety.
- 5) Dominantnými typmi porušovania ľudských práv v školskom prostredí** boli podľa žiakov v celom sledovanom období šikanovanie a nemožnosť vyjadriť svoj názor. Vo vzťahu k zisteniam z rokov 2005 došlo k poklesu zastúpenia diskriminácie, fyzických a psychických trestov a ponúkaniu drog, výrazné stúpajúci trend bol zistený v prípade nemožnosti vyjadrenia svojho názoru. Okrem toho miera nespokojnosti žiakov s riešením porušenia ľudských práv v školskom prostredí sa zvýšila, výraznejšie v stredných školách. Negatívom je, že významná časť žiakov v prípade porušenia ľudských práv danú skutočnosť neoznámí nikomu, nikoho nepožiča o pomoc.
- zvýšiť informovanosť žiakov ohľadom rôznych druhov porušení ľudských práv v školskom prostredí, o dôsledkoch ich konania a zodpovednosti každého človeka za svoje činy a o možnostiach ich riešenia (že o ich výskyte je nutné hovoriť s rodičmi, učiteľmi, výchovným poradcom, školským psychológom a vedením školy alebo s osobou, ktorej dôveruje a spoločne by mali hľadať riešenie),
 - posilniť v školách vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi, žiakmi navzájom a spoluprácu učiteľov s rodičmi s cieľom zvýšiť dôveru žiakov a vytvoriť pozitívnu klímu v triede a škole,
 - zvýšiť zapojenie škôl do preventívnych programov a aktivít zameraných na sociálno-patologické javy v školskom prostredí (najmä zamerané na šikanovanie),
 - posilniť vzájomnú spoluprácu rodiny a školy v oblasti porušovania ľudských práv ako aj vzdelávania k ľudským právam, nakoľko reálna miera vzájomnej spolupráce v oboch oblastiach sa znížila.
- 6) Školy získavajú informácie a materiály k výchove a vzdelávaniu v oblasti ľudských práv** okrem štátnych školských organizácií vo významnej miere aj z internetu. Preto by bolo vhodné:
- podnietiť vytvorenie webovej stránky zameranej na problematiku výchovy k ľudským právam s materiálmi a rozpracovanými témami, informáciami o aktivitách (programoch, projektoch), podujatiach a súťažiach určených pre žiakov ako aj možnosťami ďalšieho vzdelávania učiteľov v predmetnej problematike; súčasťou stránky by mohlo byť aj diskusné fórum pre výmenu poznatkov a skúseností na zvýšenie kvality vyučovacieho procesu.

PRÍLOHA 1 – Tabuľkové prehľady k jednotlivým indikátorom

Indikátor č. 1 – Vybavenosť inštitúcie medzinárodnými a národnými dokumentmi (právnymi normami), implementácia problematiky LP do plánov práce inštitúcie.

Tabuľka 1 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 v %

Typ materiálov používaných k výučbe LP (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Učebnica predmetu doplnená príručkami (alebo inými materiálmi)	62,3	44,5	50,0	53,9	35,3	36,5	40,5	42,7
Príručky (alebo iné materiály) doplnené učebnicou predmetu	28,3	24,3	17,1	19,7	36,8	27,0	16,6	27,0
Iba príručky alebo iné materiály	5,7	11,6	14,4	9,6	22,1	18,5	23,3	15,2
Iba učebnica predmetu	1,9	9,8	6,8	5,6	4,4	7,2	5,5	4,5
Iná forma výučby	1,9	9,8	11,6	11,2	1,5	10,8	14,1	10,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 2 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2005 a 2008 v %

Získanie metodických príručiek a iných materiálov k výučbe LP v škole (učiteľ)	ZŠ		SŠ	
	2005	2008	2005	2008
Áno	60,4	37,9	66,7	59,3
Nie	39,6	62,1	33,3	40,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 3 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2011 a 2013 v %

(Ne)dostatok metodických príručiek/materiálov/pomôcok k výučbe LP (učiteľ)	ZŠ		SŠ	
	2011	2013	2011	2013
Áno, je ich dostatok	15,4	17,8	20,8	25,4
Áno, je ich dostatok, ale privítali by sme ďalšie	18,2	43,3	20,1	40,9
Nie, je ich celkový nedostatok	66,4	38,9	59,1	33,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 4 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 v %

Záujem o ďalšie materiály k výučbe LP (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Áno	68,0	91,2	96,3	84,3	84,6	90,9	92,0	71,5
Nie (máme dostatok)	0	3,5	2,2	13,2	7,7	3,5	2,9	20,1
Neviem	32,0	5,3	1,5	2,5	7,7	5,6	5,1	8,4
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 5 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2005 v %

Materiály, o ktoré majú učitelia záujem (učiteľ)	ZŠ	SŠ
Publikácie, obrazový materiál	47,1	30,9
Videokazety	32,4	29,1
Príručka, metodika	20,6	30,9
Rôzne špecifické informácie, praktické informácie	11,8	25,5
PC materiály	14,7	18,2
Pracovné zošity	17,6	7,3
Materiály pre aktivity žiakov	5,9	9,1
Iné	2,9	9,1
Učebnica	0	7,3
S p o l u*	153,0	167,4

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 6 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2011 v %

Materiály, o ktoré majú učitelia záujem (učiteľ)	ZŠ	SŠ
Názorné pomôcky	70,9	71,7
Učebnica, metodické materiály	12,6	15,1
Odborné materiály, pracovné listy	39,8	29,2
Besedy, prednášky	1,9	2,8
S p o l u*	125,2	118,9

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 7 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2013 v %

Materiály, o ktoré majú učitelia záujem (učiteľ)	ZŠ	SŠ
Učebnica, pracovné listy	28,1	13,9
Odborné materiály, názorné pomôcky	77,1	95,0
Besedy, prednášky	1,0	0
S p o l u*	106,3	108,9

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 8 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 v %

Materiály, publikácie používané k výučbe LP (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Všeobecné právne dokumenty	94,3	97,5	95,0	88,9	100,0	97,4
Medzinárodné právne dokumenty	86,6	82,7	87,5	82,1	92,5	89,7
Odborná literatúra	71,4	65,4	66,3	79,5	83,8	78,2
Publikácie, brožúry	54,1	66,7	63,8	25,9	86,3	85,9
Časopisy	41,7	37,0	33,8	29,1	40,0	39,7
Videokazety, CD, DVD nosiče	44,4	53,1	51,3	23,9	72,5	73,1
Obrazový materiál	33,9	40,7	63,8	38,5	32,5	61,5
S p o l u*	426,4	443,2	461,3	367,9	507,6	525,5

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 9 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 v %

Príprava vlastných materiálov (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Áno, často	43,8	30,0	45,6	46,2	25,3	60,5
Áno, občas	56,2	63,3	51,9	48,7	67,1	36,8
Nie	0	6,7	2,5	5,1	7,6	2,6
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 10 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 v %

Zdroje získavania materiálov (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
MŠVVaŠ	46,3	50,6	45,0	44,8	52,5	53,8
Štátne školské inštitúcie	71,3	69,1	61,3	80,2	76,3	74,4
Mimovládne organizácie	48,8	50,6	36,3	50,9	48,8	60,3
Súkromné organizácie	2,5	7,4	7,5	4,3	5,0	5,1
Konferencie, semináre, kurzy	26,3	22,2	26,3	32,8	35,0	44,9
Internet	81,0	84,0	96,3	83,6	88,8	92,3
Iné	0	19,8	12,5	0	27,5	20,5
Neviem	-	-	-	2,6	1,3	5,1
S p o l u*	276,2	303,7	285,2	299,1	335,0	356,4

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 11 - Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Množstvo a kvalita odbornej literatúry k LP (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Áno, je jej dostatok	72,8	47,5	51,8	65,8	65,8	57,1
Áno, ale nie na požadovanej úrovni	10,4	32,5	21,0	17,1	19,0	19,5
Nie, je jej nedostatok	11,5	12,5	21,0	14,5	12,7	19,5
Neviem posúdiť	5,3	7,5	6,2	2,6	2,5	3,9
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 12 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2011-2013 v %

Zdroje získavania informácií pre výučbu MKV (učiteľ)	ZŠ		SŠ	
	2011	2013	2011	2013
Internet	93,5	86,6	83,8	81,4
Média (televízia, tlač, rozhlas)	58,8	46,4	74,6	53,0
Odborná literatúra	46,5	34,6	70,0	42,1
Obrázkové pomôcky	43,7	22,9	41,5	16,4
Študijné materiály	37,6	15,6	48,5	23,0
Metodické príručky	-	15,1	-	18,0
Informačné materiály (publikácie, dokumentárne filmy)	-	7,3	-	11,5
Osobná skúsenosť	-	22,9	-	20,2
Iné	4,9	0,6	10,0	2,2
S p o l u*	284,9	252,0	328,5	267,8

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Indikátor č. 2 – Rozpracovanie otázok výchovy a vzdelávania k LP v pedagogických dokumentoch a ich adaptácia.

Tabuľka 13 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Problematika LP by sa mala vyučovať (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Ako samostatný predmet	3,8	14,4	6,8	5,6	19,1	14,6	18,5	18,9
Ako súbor tém, ktoré môžu byť zaradené do existujúcich predmetov	96,2	85,1	91,2	90,6	73,5	84,5	79,2	78,4
Iný spôsob	0	0,6	2,4	3,9	7,4	0,9	2,4	2,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 14 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Problematike LP by sa mal v školách venovať (učiteľ):	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Väčší priestor, než v súčasnosti	62,3	59,2	57,1	38,9	55,9	55,2	53,0	49,2
Rovnaký priestor ako v súčasnosti	37,7	39,1	41,5	57,2	42,6	44,4	45,2	47,0
Menší priestor, než v súčasnosti	0	1,7	1,4	3,9	1,5	0,4	1,8	3,8
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 15 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Spokojnosť s rozpracovaním ĽP v učebných osnovách (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Úplne spokojná/ý	63,2	81,5	48,7	65,6	91,0	48,1
Skôr spokojná/ý, ale prijal/a by širšie rozpracovanie niektorých tém	27,6	12,3	38,5	12,9	6,4	44,2
Skôr nespokojná/ý	6,6	6,2	10,3	19,8	2,6	7,8
Nespokojná/ý	2,6	0	2,6	1,7	0	0
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 16 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2011-2013 v %

Názory učiteľov na rozšírenie tém v MKV	ZŠ		SŠ	
	2011	2013	2011	2013
Áno	10,1	3,5	15,9	4,9
Nie	89,9	96,5	84,1	95,1
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 17 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2011-2013 v %

Problémy s plánovaním a projektovaním MKV (učiteľ)	ZŠ		SŠ	
	2011	2013	2011	2013
Nejasné vymedzenie obsahu prierezovej témy v rámci rôznych vyučovacích predmetov	18,3	20,0	9,7	23,5
Nejednoznačná metodika tvorby tém	-	22,2	-	23,5
Nedostatok materiálov k tematike	36,0	43,3	36,9	32,4
Nedostatok organizovaných školení, seminárov	24,9	16,7	33,0	29,4
Nedostatok výberu aktivít aplikovateľných na konkrétnu tému	17,8	17,8	26,2	22,1
Náročnosť získavania informácií z rôznych zdrojov	27,4	26,7	32,0	29,4
Náročnosť prispôsobovania informácií veku a inteligencii žiakov	35,0	28,9	29,1	10,3
Náročnosť prispôsobenia informácií žiakom z dôvodu prítomnosti žiakov z viac ako 2 národnostných menšín v školskej triede	-	2,2	-	1,5
Časová náročnosť na prípravu	42,6	52,2	45,6	42,6
Nedostatočná časová dotácia	20,8	6,8	40,8	19,1
Iné	0	0	1,9	0
S p o l u	222,6	246,7	255,3	233,8

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Indikátor č. 3 – Realizovanie cieľov výchovy a vzdelávania k ľudským právam v učebniciach, didaktických materiáloch, vzdelávacích médiách a spokojnosť učiteľov a žiakov s nimi.

Tabuľka 18 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Spokojnosť žiakov s typom materiálov používaných k výučbe ĽP	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
	2,54	2,57	2,33	2,23	2,90	2,80	2,45	2,40

Poznámka: miera spokojnosti v intervale od 1=veľmi spokojná/ý do 5=veľmi nespokojná/ý (roky 2005 a 2008); v rokoch 2011 a 2013 v intervale od 1 do 4.

Indikátor č. 5 – Vzdelávanie učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Hodnotenie vzdelávacích akcií k ľudským právam účastníkmi vzdelávania.

Tabuľka 19 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Vzdelávanie učiteľov k ĽP (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Áno, je veľmi dôležité a potrebné	68,4	55,6	59,3	63,2	65,0	61,5
Áno, má určitý význam	31,6	43,2	39,5	35,9	35,0	38,5
Nie, nepovažujem ho za potrebné	0	1,2	1,2	0,9	0	0
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 20 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2005-2013 (%)

Účasť učiteľov na kurze/ seminári k ĽP (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Áno	49,1	19,0	19,6	19,3	60,3	29,2	24,1	26,9
Nie	50,9	81,0	80,4	80,7	39,7	70,8	75,9	73,1
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 21 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2005-2013 (%)

Spokojnosť s kurzom, seminárom; návrhy zmien (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Spokojný/á	81,0	63,6	73,9	71,0	82,4	66,7	73,0	71,4
Návrh na zmenu	9,5	18,2	4,3	9,7	8,8	17,5	16,2	8,2
Neviem	9,5	18,2	21,7	19,4	8,8	15,8	10,8	20,4
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 22 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Dôvody neúčasti učiteľa na kurze, seminári k ĽP (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Neznalosť organizácie, ktorá vzdelávanie realizuje	73,1	81,5	76,7	67,3	80,0	66,3	70,7	52,2
Nemohol/a som sa zúčastniť	19,2	9,6	10,8	23,0	20,0	21,1	8,9	30,8
Nemal/a som záujem	7,7	8,9	12,5	9,7	0	12,6	20,3	17,0
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Tabuľka 23 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Realizátor vzdelávania k ĽP (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Štátne školské inštitúcie	61,3	70,7	75,0	91,2	81,6	79,7
Mimovládne organizácie a nadácie	37,5	26,8	28,6	12,1	34,2	46,9
Iné	1,2	7,3	25	2,2	2,6	21,9
S p o l u	100,0	104,8*	128,6*	105,5*	118,4*	148,5*

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 24 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2011 v %

Názory učiteľov na potrebu školenia, kurzu k MKV	ZŠ	SŠ
Áno	54,0	65,5
Nie	46,0	34,5
S p o l u	100,0	100,0

Tabuľka 25 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v roku 2013 v %

Názory učiteľov na potrebu školenia, metodických usmernení o existencii učebných materiálov k MKV	ZŠ	SŠ
Áno, školenie	13,1	21,7
Áno, učebné materiály	35,8	23,4
Nie	51,0	54,9
S p o l u	100,0	100,0

Indikátor č. 8 – Zapojenie žiakov školy do aktivít v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam, usporiadaným v mimo vyučovacom čase.

Tabuľka 26 – Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Zapojenie školy do projektov v oblasti ĽP (učiteľ)	ZŠ				SŠ			
	2005	2008	2011	2013	2005	2008	2011	2013
Áno	25,0	24,1	17,1	22,7	54,4	50,7	48,5	49,7
Nie	71,2	36,2	43,2	38,7	41,2	22,2	23,0	17,6
Neviem	3,8	39,7	39,7	38,7	4,4	27,1	28,5	32,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 27 - Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Zapájanie do aktivít a podujatí v oblasti ĽP (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Projekty/dni o zdraví	1,3	6,1	8,3	13,0	3,7	11,9
Projekty/dni o ekológii	2,5	6,1	1,7	4,3	1,9	13,6
Projekty/dni o závislostiach	6,3	15,2	10,0	11,6	11,1	5,1
Projekty/dni o pomoci chorým, znevýhodneným	10,1	13,8	31,7	23,2	33,3	40,7
Projekty/dni o násilí	12,7	5,5	15,0	17,4	14,8	13,6
Projekty/dni o migrantoch a azyl. problematike	5,1	5,5	1,7	4,3	9,3	6,8
Prednášky, besedy, krúžky	32,9	29,0	43,3	42,0	59,3	45,8
Exkurzie, koncerty, filmy, výstavy	20,3	24,8	28,3	31,9	51,9	40,7
Iné	19,0	19,7	45,0	49,3	16,7	22,0
S p o l u*	110,2	219,7	185,0	197,1	201,9	200,0

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 28 - Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Zapájanie do súťaží v oblasti ĽP (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Olympiády (predmetové)	28,2	20,6	33,3	90,8	58,1	87,7
Biblická olympiáda	0	11,8	5,6	4,6	16,1	3,1
Súťaž o ĽP všeobecne	15,4	23,5	11,1	6,9	14,5	4,6
Súťaž o sociálno-negatívnych javoch	15,4	0	8,3	5,7	0	1,5
Súťaž o zdraví, ekológii	0	2,9	16,7	0	0	6,2
Súťaž o EU	12,8	20,6	8,3	14,9	25,8	18,5
Výtvarná súťaž	41,0	20,8	25,0	19,5	6,5	4,6
Literárna súťaž	0	29,4	16,7	0	6,5	4,6
Iné	2,6	14,7	33,3	0	3,2	20,0
S p o l u*	115,4	155,9	158,3	142,5	130,6	150,8

*súčet percent prevyšuje 100 % z dôvodu možnosti uvedenia viacerých odpovedí

Tabuľka 29 - Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Názor na efektívnosť akcií a podujatí (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Sú pre žiakov prínosom	93,0	80,0	89,6	93,5	92,1	94,7
Sú skôr formálne	4,2	14,7	9,0	5,6	7,9	4,0
Nevidím z organizovania prínos	2,8	5,3	1,5	0,9	0	1,3
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 30 – Údaje za stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Participácia učiteľa na príprave žiakov na Olympiádu ľudských práv (učiteľ)	SŠ			
	2005	2008	2011	2013
Áno	43,3	27,9	25,6	20,7
Nie, ale naša škola je do tejto súťaže zapojená	9,0	29,2	34,8	45,3
Nie, naša škola nie je do tejto súťaže zapojená	47,8	42,9	39,6	34,1
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 31 – Údaje za stredné školy v rokoch 2005-2013 (%)

Účasť žiakov na Olympiáde ľudských práv (žiak)	SŠ		
	2005	2008	2011
Áno	2,2	3,7	3,5
Nie, ale naša škola je do tejto súťaže zapojená	11,1	13,4	16,0
Nie, naša škola nie je do tejto súťaže zapojená	15,3	11,3	11,5
Nie, neviem či je naša škola do tejto súťaže zapojená	71,3	71,5	68,9
S p o l u	100,0	100,0	100,0

V priebehu monitorovacieho a hodnotiaceho obdobia (2005-2014) sa v ÚIPŠ (od roku 2014) v CVTI SR) realizovali výskumy a prieskumy zamerané na výchovu, vzdelávanie, riadenie a uplatňovanie ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí. Vyhodnotenie časti výsledkov je súčasťou predkladanej správy ako aj vyššie uvedených tabuľkových prehľadov. Pre možnosti porovnania boli uvedené výsledky podľa jednotlivých indikátorov do roku 2013, nakoľko ďalšie zisťovanie predmetných otázok sa realizovalo v júni 2015 (výsledky budú publikované až na jeseň 2015). Posledný výskum v rámci monitorovacieho obdobia sa realizoval v roku 2014, objektom výskumu boli žiaci a rodičia. Výskum bol zameraný na zisťovanie právneho vedomia žiakov, porušovanie LP v školskom a rodinnom prostredí, vzťahy v škole a rodine a spoluprácu rodičov a školy v oblasti ľudských práv.

PRÍLOHA 2 – Tabuľkové prehľady k ďalším zisteniam (neboli zahrnuté v indikátoroch, avšak vo výskumoch a prieskumoch sa sledovali a boli významné pre vyhodnotenie a návrh odporúčaní)

Údaje za jednotlivé roky sú spracované za základné a stredné školy spolu.

Tabuľka 32 - Porovnanie údajov v rokoch 2006-2012 (%)

Znalosť dokumentu Dohovor o právach dieťaťa (žiak)	%						
	2006	2007	2009	2011	2012	2013	2014
Áno, poznám	36,8	38,4	24,8	26,8	31,3	23,5	28,9
Áno, nepoznám	63,2	61,6	75,2	73,2	68,7	76,5	71,1
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 33 - Porovnanie údajov v rokoch 2006-2013 (%)

Znalosť iných dokumentov o ľudských právach (žiak)	%			
	2006	2007	2009	2013
Áno, poznám	66,3	57,3	51,3	23,5
Nepoznám	33,7	42,7	48,7	76,5
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 34 - Porovnanie údajov v rokoch 2006-2013 (%)

Účasť žiaka na školských akciách k ĽP (žiak)	2005	2008	2011	2013
Iba v prípade povinnej účasti	59,1	64,4	68,8	71,8
Aj v prípade nep povinnej účasti	40,9	35,6	31,2	28,2
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 35 - Porovnanie údajov v rokoch 2005-2014 (%)

Osobné skúsenosti s porušením ĽP v škole (žiak)	2005	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2014
Áno	71,2	59,7	72,4	57,4	66,5	55,9	61,7	49,3
Nie	28,8	40,3	27,6	42,6	33,5	44,1	38,3	50,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 36 - Porovnanie údajov v rokoch 2005-2014 (%)

Typy porušenia ľudských práv (žiak)	2005	2006	2007	2008	2009	2011	2013	2014
Diskriminácia	11,4	20,0	6,8	8,5	6,5	7,2	8,0	7,0
Nemožnosť vyjadriť názor	16,4	22,1	12,3	10,5	12,5	10,9	11,7	32,5
Fyzické tresty	7,9	16,8	N	5,9	4,2	3,7	9,5	5,2
Psychické tresty	9,2	7,3	N	5,5	4,2	3,7	8,7	5,0
Nespravodlivé ohodnotenie	2,9	2,0	6,0	2,6	2,0	1,0	0,7	4,2
Drogy	9,7	6,7	4,8	6,1	5,2	6,9	4,5	7,0
Porušenie práv inej osoby (učiteľa)	N	0,2	0,5	2,5	0,1	0,7	0,5	0,8
Šikanovanie	27,1	20,9	15,8	22,5	11,6	19,8	20,6	28,5
Záškolačstvo	N	0,9	0,8	0,4	0,1	N*	N	N
Iné	5,4	0	0	3,3	1,7	1,5	1,7	0,6

*N - nesledovalo sa

Tabuľka 37 - Porovnanie údajov v rokoch 2005-2014 (%)

Spokojnosť s riešením porušenia práv (žiak)	2005	2007	2008	2009	2011	2012	2013	2014
Spokojný	42,8	33,2	37,6	40,2	40,4	34,6	34,0	34,1
Ani spokojný ani nespokojný	35,9	39,3	35,8	35,0	34,1	36,6	37,6	37,1
Nespokojný	21,3	27,5	26,6	24,8	25,5	28,8	28,4	28,8
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 38 - Porovnanie údajov v rokoch 2007-2014 (%)

Vzťah so spolužiakmi (žiak)	%				
	2007	2009	2011	2012	2014
Veľmi dobré s priateľstvom aj mimo školy	53,0	50,9	50,5	51,6	48,2
Dobré, ale mimo školy mám iných kamarátov	36,5	34,0	34,3	36,5	39,1
Zlé, s väčšinou spolužiakov si nerozumiem	5,5	6,9	6,9	6,1	6,7
Zlé, spolužiaci mi mu ubližujú	1,1	1,9	1,9	1,5	1,3
Spolužiaci sú mi mu ľahostajní	1,7	2,7	2,8	2,3	2,9
Iné	2,3	3,6	3,6	2,0	1,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 39 - Porovnanie údajov v rokoch 2007-2014 (%)

Prístup väčšiny učiteľov (žiak)	%				
	2007	2009	2011	2012	2014
Partnerský	56,0	49,5	64,6	50,7	52,1
Direktívny	37,8	41,3	35,4	40,6	38,5
Iný prístup	6,2	9,2	0	8,7	9,4
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 40 - Porovnanie údajov v rokoch 2007-2014 (%)

Prístup rodičov (žiak)	%			
	2007	2009	2012	2014
Liberálny	5,7	8,7	8,2	11,0
Demokratický	83,8	79,9	80,6	79,5
Autoritatívny	10,5	11,4	11,2	9,6
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 41 - Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2009-2012 (%)

Akceptácia návrhov a pripomienok ŽSO (žiak)	ZŠ			SŠ		
	2009	2010	2012	2009	2010	2012
Áno, často	57,4	30,7	41,4	35,0	47,3	68,3
Áno, ale len občas	26,0	10,6	13,6	32,4	29,1	22,0
Nie	11,1	13,7	10,5	6,9	3,2	2,2
Neviem	5,5	45,0	34,6	25,7	20,4	7,4
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 42 - Porovnanie údajov za základné a stredné školy v rokoch 2007-2012 (%)

Existencia žiackej samosprávy (učiteľ)	ZŠ			SŠ		
	2007	2010	2012	2007	2010	2012
Áno	63,3	35,1	46,3	81,2	79,8	91,0
Nie, ale plánujeme jeho zriadenie	13,9	27,3	17,5	8,5	10,1	2,6
Nie	22,8	37,7	36,3	10,3	10,1	6,4
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 43 - Porovnanie údajov v rokoch 2005-2013 (%)

Vplyv výučby ľudských práv na postoje žiakov (učiteľ)	2005	2008	2011	2013
Určite áno	19,8	19,5	18,4	4,9
Skôr áno	56,2	51,6	48,6	54,4
Skôr nie	11,6	16,5	17,8	25,0
Určite nie	0,0	1,8	1,0	1,9
Neviem	12,4	10,5	14,3	13,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 44 - Porovnanie údajov v rokoch 2005-2013 (%)

Porušenie práv učiteľa žiakmi (učiteľ)	2005	2008	2011	2013
Áno	23,1	21,7	19,3	13,2
Nie	52,9	48,9	53,2	66,1
Neviem	23,1	29,5	27,5	20,7
S p o l u	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 45 - Porovnanie údajov v rokoch 2009-2014 (%)

Záujem o spoluprácu školy a rodiny pri porušení LP (rodič)	%		
	2009	2012	2014
Áno	27,2	38,0	39,7
Nie	4,5	2,9	6,3
Neviem	42,6	29,9	36,0
Spolupráca už existuje	25,7	29,9	18,0
S p o l u	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 46 - Porovnanie údajov v rokoch 2009-2014 (%)

Záujem o spoluprácu školy a rodiny v oblasti vzdelávania k LP (rodič)	%		
	2009	2012	2014
Áno	29,7	35,0	41,7
Nie	4,0	8,0	6,3
Neviem	41,6	29,2	37,0
Spolupráca už existuje	24,8	27,7	15,0
S p o l u	100,0	100,0	100,0

Tabuľka 47 - Porovnanie údajov v rokoch 2009-2014 (%)

Porušenie ľudských práv žiaka v škole z pohľadu rodičov	%		
	2009	2012	2014
áno	26,5	18,2	14,6
nie	68,5	56,9	63,2
neviem	5,0	24,8	22,2
S p o l u	100,0	100,0	100,0

Spracovali: RNDr. Mária Slovíková, CSc., Mgr. Mária Janková